

Marjaana Larpa

EHDOTUS PERUSOPETUSLAISSA TARKOITETUN OPETUKSEN VALTAKUNNALLISISTA TAVOITTEISTA JA TUNTIJAOSTA ANNETUN ASETUKSEN 6 §:N SEKÄ PERUSOPETUSASETUKSEN 3 §:N MUUTTAMISESTA

1 Asian tausta, valmistelu ja asetuksenantovaltuudet

Vuonna 2016 perusopetuksen tuntijakoa muutettiin siten, että B1-kielen aloitusajan kohtaa siirrettiin vuosiluokille 1–6 aiemman 7. luokan sijaan. Muutoksen myötä ei lisätty opetuksen vuosiviikkotuntimäärää.

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelman mukaisesti on laadittu uudistettu kansalliskielistrategia (Valtioneuvoston julkaisuja 2021:87), joka turvaa kaikkien oikeuden saada palvelua kansalliskielillä ja parantaa kieli-ilmapiiiriä. Julkaisun mukaan B1-kielen aloitusajankohdan siirtäminen vuosiluokille 1–6 aiemman 7. luokan sijaan on suomenkielisissä kouluissa käytännössä johtanut ruotsin kielen opetuksen viikkotuntimäärän vähenemiseen vuosiluokilla 7–9, koska opetustunnit jaetaan ainakin neljälle vuosiluokalle. Opetukseen on voinut myös tulla lukukauden tai lukuvuoden pituisia taukoja. Ehdotettava B1-kielen opetuksen lisäys perustuu kansalliskielistrategiaan.

Hallituksen osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden ministerityöryhmä päätti 21.6.2022 kehittämisohjelman linjauksista, joilla on tarkoitus kehittää ja vahvistaa toisen kotimaisen kielen opetusta ja oppimista perusopetuksessa ja toisella asteella vuosina 2022–2023. Kehittämisohjelman toimenpiteillä edistetään pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman kirjausta toisen kotimaisen kielen opetuksen vahvistamisesta. Lisäksi ohjelma tukee omalta osaltaan myös joulukuussa 2021 vahvistettua kansalliskielistrategiaa. Kehittämisohjelman kokonaiskustannukset ovat n. 1 000 000 euroa ja ohjelman toteutusvastuu on asetettu Opetushallitukselle. Kehittämisohjelmassa mainitaan kansalliskielisstrategian sisältämä toimenpide lisätä toisen kotimaisen kielen (B1-kielen) opetuksen tuntiresursseja vuosiluokilla 7–9. Kehittämisohjelman puitteissa ei kuitenkaan ollut mahdollista lisätä toisen kotimaisen kielen tuntiresursseja.

Pääministeri Marinin hallitus linjasi vuoden 2023 talousarviota käsittelevässä budjettiriihessä 1.9.2022, että B1-kielen opetusta lisätään yhdellä vuosiviikkotunnilla, joka osoitetaan vuosiluokille 7–9. B1-kielen lisäys koskee kaikkia 7. vuosiluokan 1.8.2024 aloittavia oppilaita.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on valmistellut muutosasetukset virkatyönä yhteistyössä Opetushallituksen kanssa syksyllä 2022. Valmistelun aikana ministeriö kuuli Suomen Kuntaliittoa, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ:ta, Suomen kieltenopettajien liitto ry:tä, Suomen ruotsinopettajat ry:tä, Finskläraryöningen rf:tä ja Finlands svenska lärarförbundet FSL rf:tä. Asetusten valmisteluasiakirjat ovat saatavilla osoitteessa <https://okm.fi/hankkeet> tunnisteella OKM050:00/2022.

Muutosasetukset ja asetusmuistio olivat Lausuntopalvelu.fi-palvelussa lausunnoilla 26.10.–30.11.2022 sekä suomen että ruotsin kielellä.

Säädösehdotukset on käsitelty 13.12.2022 kuntalain (410/2015) 13 §:n mukaisessa valtiovarainministeriön yhteydessä toimivassa kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa sekä osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden ministeriryhmässä 12.12.2022.

Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta annetun valtioneuvoston asetuksen 6 §:n muuttamisesta perustuu asetuksenantovaltuuteen, josta on säädetty perusopetuslain (628/1998) 14 §:n 1 momentissa.

Valtioneuvoston asetus perusopetusasetuksen 3 §:n muuttamisesta perustuu asetuksenantovaltuuteen, josta on säädetty perusopetuslain 24 §:n 2 momentissa.

2 Nykytila ja nykytilan arvio

2.1 Perusopetusta koskevat säädökset ja määräykset

Perustuslain 16 §:n mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Oppivelvollisuudesta säädetään oppivelvollisuuslailla (1214/2020). Oppivelvollisuuteen kuuluvasta perusopetuksen oppimäärästä, perusopetukseen käytettävän ajan jakamisesta eri oppiaineiden ja aineryhmien opetukseen sekä oppilaalle annettavan perusopetuksen päivittäisestä ja viikoittaisesta määrästä säädetään perusopetuslaissa ja perusopetusasetuksessa sekä valtioneuvoston asetuksessa perusopetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta.

Perusopetuslain 3 §:n mukaan perusopetuksessa noudatetaan valtakunnallisesti yhteisiä perusteita sen mukaan kuin perusopetuslaissa säädetään. Opetus järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti ja siten, että se edistää oppilaiden terveyttä kasvua ja kehitystä.

Perusopetuslain 14 §:n 1 momentin mukaan valtioneuvosto päättää perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista sekä perusopetukseen käytettävän ajan jakamisesta eri oppiaineiden ja aineryhmien opetukseen sekä oppilaanohjaukseen (tuntijako). Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta on sitova määräys perusopetuksen sisällöstä, ja se määrittelee eri aineiden ja aineryhmien opetukseen käytettävän ajan sekä kullakin vuosiluokilla yhteensä järjestettävän opetuksen vähimmäismäärän vuosiviikkotunteina. Tämä määrä on kaikille yhteinen opetuksen vähimmäistuntimäärä, joka opetuksen järjestäjän tulee vähintään järjestää. Opetuksen järjestäjä voi päätöksellään päättää järjestää opetusta myös säädettyä enemmän.

Perusopetuslain 14 §:n 2 momentin mukaisesti Opetushallitus päättää perusopetuksen eri oppiaineiden ja aihekokonaisuuksien, oppilaanohjauksen ja muun perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä sekä kodin ja koulun yhteistyön ja oppilashuollon keskeisistä periaatteista sekä opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista. Tavoitteet ja oppiainekohtaiset sisällöt sisältyvät Opetushallituksen laatimaan opetussuunnitelman perusteisiin. Valtakunnalliset opetussuunnitel-

man perusteet normittavat opetuksen sisällön ja tavoitteet oppiaineittain. Opetussuunnitelma on sitova määräys perusopetuksen sisällöstä, ja se määrittelee eri oppiaineiden opetukseen käytettävän ajan ja tarkentaa perusopetuslaissa 11 §:ssä säädettyjen oppiaineiden opetuksen laajuuden.

Opetuksen järjestäjän tulee perusopetuslain 15 §:n 1 momentin mukaan hyväksyä perusopetuslaissa tarkoitettua opetusta varten opetussuunnitelma. Opetussuunnitelma hyväksytään erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä ja saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten. Siinä voidaan myös koota oppiaineita oppiaineryhmiä, joilla tarkoitetaan toisilleen läheisiä aineita, joiden ajankäyttöä, tavoitteita ja sisältöjä voidaan tarkoituksenmukaisesti yhdistää.

2.2 Perusopetuksen oppimäärä ja tuntijako

2.2.1 Perusopetuksen oppimäärä

Perusopetuslain 9 §:n mukaisesti perusopetuksen oppimäärä on laajuudeltaan yhdeksänvuotinen. Kyseessä on oppimäärä, joka kuuluu oppivelvollisuuden suorittamiseen. Oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluva aika voi vaihdella oppilaasta riippuen. Oppivelvollisuuslain 2 §:n mukaisesti Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. Oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, jona lapsi täyttää seitsemän vuotta. Oppivelvollisuus päättyy, kun oppivelvollinen täyttää 18 vuotta tai kun oppivelvollinen on tätä ennen hyväksytysti suorittanut ylioppilastutkinnosta annetussa laissa (502/2019) tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) tarkoitetun tutkinnon taikka niitä vastaavan Ahvenanmaalla suoritettun tai ulkomaisen koulutuksen. Useimmat suorittavat perusopetuksen oppimäärän yhdeksässä vuodessa.

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta aikaisemmin. Opetuksen laajuudesta säädetään tarkemmin asetuksella.

Perusopetuslain 23 §:n mukaisesti lukuvuodessa on 190 työpäivää, jolloin opetusta järjestetään. Opetuksen vuosittaisesta ja viikoittaisesta määrästä säädetään perusopetusasetuksen 3 §:ssä. Perusopetusta annetaan oppilaalle ensimmäisellä ja toisella vuosiluokalla keskimäärin vähintään 20, kolmannella vuosiluokalla keskimäärin vähintään 22, neljännellä vuosiluokalla keskimäärin vähintään 24, viidennellä ja kuudennella vuosiluokalla keskimäärin vähintään 25, seitsemännellä ja kahdeksannella vuosiluokalla keskimäärin vähintään 29 ja yhdeksännellä vuosiluokalla keskimäärin vähintään 30 tuntia työviikossa.

Perusopetusasetuksen 4 §:n mukaisesti esiopetuksessa ja perusopetuksen kahdella ensimmäisellä vuosiluokalla oppilaan työpäivään saa kuulua enintään 5 oppituntia ja muina vuosina enintään 7 oppituntia. Jos opetuksen tarkoituksenmukainen järjestäminen sitä edellyttää, voi oppilaan työpäivä 7–9 vuosiluokilla olla väliaikaisesti edellä säädettyä pidempi.

Perusopetusasetuksen 3 §:n 4 momentin mukaisesti oppitunnin pituus tuntia kohti on vähintään 45 minuuttia. Myös muun pituiset jaksot ovat mahdollisia. Opetukseen käy-

tettävä aika tulee jakaa ja rytmittää niin, että se jaetaan tarkoituksenmukaisiksi opetusjaksoiksi. Opetuksen sijoittaminen ja jaksottaminen tarkoituksenmukaisesti työpäivän aikana kuuluu opetuksenjärjestäjän päätettäväksi. Perusopetuslain 24 §:n mukaisesti opetuksen järjestäjän harkintavaltaa ohjaa kuitenkin se, että oppilaalle tulee jäädä riittävästi aikaa lepoon, virkistykseen ja harrastuksiin. Työmäärää tulee arvioida suhteessa oppilaan koulunkäyntiin, koulumatkoihin ja kotitehtäviin käytettävään aikaan, jotta koulupäivästä muodostuu oppilaan kasvua, oppimista ja kehitystä tukeva kokonaisuus.

2.2.2. Perusopetuksen tuntijako

Perusopetuksessa opetettavista oppiaineista säädetään perusopetuslain 11 §:ssä. Pykälän mukaan perusopetuksen oppimäärä sisältää kaikille yhteisinä aineina äidinkieltä ja kirjallisuutta, toista kotimaista kieltä, vieraita kieliä, ympäristöoppia, terveystietoa, uskontoa tai elämäntutkimustietoa, historiaa, yhteiskuntaoppia, matematiikkaa, fysiikkaa, kemiaa, biologiaa, maantietoa, liikuntaa, musiikkia, kuvataidetta, käsityötä ja kotitaloutta. Opetus voi perustua, sen mukaan kuin 14 §:n nojalla säädetään tai määrätään erilaajuisiin oppimääriin. Perusopetuksen järjestäjä voi perusopetuslain 7 tai 8 §:n nojalla määrätyn erityisen koulutustehtävän mukaisesti poiketa säädetystä perusopetuksen oppimäärästä. Tämä edellyttää, että erityisestä koulutustehtävästä on päätetty opetuksen järjestämisluvassa.

Oppilaalle voidaan antaa opetusta muissakin kuin perusopetuslain 11 §:n 1 momentissa mainituissa perusopetukseen soveltuissa aineissa sen mukaan kuin opetussuunnitelmassa määrätään. Näiden aineiden opiskelu voi olla oppilaalle osittain tai kokonaan vapaaehtoista tai valinnaista.

Valtioneuvoston tuntijakoasetuksella säädetään kunkin oppiaineen tai aineryhmän jokaisella vuosiluokilla yhteensä järjestettävän opetuksen vähimmäismäärästä, vuosiviikkotunteina. Tuntijako määrittää siis kullekin oppiaineelle aikaresurssin ja sen kohdentumisen tietyille vuosiluokille. Perusopetuksen aikana annettavan opetuksen vähimmäistuntimäärä on yhteensä vähintään 224 vuosiviikkotuntia. Yksi vuosiviikkotunti on 38 tuntia.

Tämä määrä on kaikille yhteinen opetuksen vähimmäistuntimäärä, mikä opetuksen järjestäjän tulee vähintään järjestää. Kunta tai muu opetuksen järjestäjä voi päättää järjestää perusopetusta säädettyä vähimmäismäärää enemmän, jolloin eri aineiden tuntimäärä voi vaihdella johtuen opetuksen järjestäjien päätöksestä. Voimassa olevan tuntijaon mukaisesti oppivelvolliset opiskelevat perusopetuksen aikana B1-kieltä yhteensä vähintään 6 vuosiviikkotuntia, joista 2 on kohdennettu vuosiluokille 1–6 ja 4 on kohdennettu vuosiluokille 7–9.

2.3 Kieltenopetusta koskevat erityissäännökset ja tuntijaosta poikkeaminen

Tietyissä erikseen säädetyissä tai määrättyissä tilanteissa opetuksen järjestäjä voi poiketa perusopetuslain 11 §:ssä säädetystä opetuksen sisällöstä sekä 14 §:ssä säädetystä perusopetukseen käytettävän ajan jakamisesta eri oppiaineiden ja aineryhmien opetukseen sekä oppilaanohjaukseen.

Kieltenopetusta koskevat erityissäännökset

Tuntijakoasetuksen 6 §:n mukaan oppilas voi kielestä riippuen opiskella vapaaehtoista A2-kieltä joko valinnaisena aineena (9 vuosiviikkotuntia) tai B1-kielen sijasta opetettavana yhteisenä aineena. Oppilas voi opiskella myös B2-kieltä valinnaisena aineena (4 vuosiviikkotuntia).

Vaihtoehtoisesti vapaaehtoiset A2- ja B2-kielet voidaan järjestää perusopetuksen tuntijaon vähimmäistuntimäärän ylittävänä opetuksena. Ylittävää opetusta ei voida järjestää käyttäen valinnaisten aineiden tai B1-kielen kaikille yhteistä vähimmäistuntimäärää (nämä vaihtoehdot on merkitty taulukkoon sulkeisiin vähimmäistuntimäärän alle). Riippuen siitä kielestä, jonka oppilas on valinnut, oppilaalle opetetaan tällöin B1-kieltä tai sen sijasta valittavia valinnaisia aineita. Vähimmäistuntimäärän ylittävän A2- ja B2-kielen osalta säädettyt kokonaistuntimäärät ovat vähintään: 1. pelkkää A2-kieltä opiskelevalla 236 vuosiviikkotuntia, 2. pelkkää B2-kieltä opiskelevalla 228 vuosiviikkotuntia tai 3. sekä A2 että B2-kieltä opiskelevalla 240 vuosiviikkotuntia.

Tuntijakoasetuksen 8 §:n 3 momentin mukaan, jos saamenkieliselle, romanikieliselle tai vieraskieliselle oppilaalle opetetaan perusopetuslain 12 §:n mukaan äidinkielenä oppilaan omaa äidinkieltä, voidaan oppilaan äidinkielen ja kirjallisuuden sekä muiden kielten opettamiseen käytettävä tuntimäärä jakaa tuntijakoasetuksen 6 §:stä poiketen, kielten opettamiseen opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

Tuntijakoasetuksen 8 §:n 4 momentin mukaan koulussa, jossa on saamelaisten kotiseutualueella asuvia oppilaita, tulee valinnaisena aineena olla saamen kieli. Koulussa, jossa saamenkielisille, romanikielisille ja vieraskielisille oppilaille opetetaan äidinkielenä oppilaan omaa äidinkieltä, tulee valinnaisena aineena olla ruotsin kieli tai suomen kieli.

Tuntijakoasetuksen 8 §:n 5 momentin mukaan viittomakielen opetus järjestetään äidinkieleen ja kirjallisuuteen sekä muihin kieliin varatuilla tunneilla.

Esitettävä muutos tuntijakoon B1-kielen vuosiviikkotuntien määrän lisäämisen osalta ei aiheuta sisällöllistä muutosta yllä esitettyyn, mutta vähimmäistuntimäärän ylittävien A2- ja B2-kielten kokonaistuntimäärä nousisi yhdellä vuosiviikkotunnilla.

Erityisen koulutustehtävän saaneiden opetuksen järjestäjien tuntijako

Perusopetuksen järjestäminen on säädetty ensisijaisesti kuntien lakisääteiseksi tehtäväksi. Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle luvan perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen järjestämiseen. Mikäli opetuksen järjestäjällä on perusopetuslain 7 §:n 3 momentin mukainen erityisen koulutustehtävän lupa, voi opetuksen järjestäjä tuntijakoasetuksen 10 §:n nojalla poiketa tuntijakoasetuksen 6 §:n mukaisesta tuntijaosta sen mukaan kuin opetuksen järjestämisluvassa määrätään.

Esitettävä muutos tuntijakoon B1-kielen vuosiviikkotuntien määrän lisäämisen osalta ei aiheuta muutosta yllä esitettyyn.

Tuntijaosta poikkeaminen oppilaan tarvitessa oppimisen ja koulunkäynnin tukea

Tuntijakosäännöksestä voidaan poiketa myös yksittäisen oppilaan kohdalla. Mikäli oppilaalla on perusopetuslain 17 §:n mukainen hallintopäätös erityisen tuen tarpeesta, voidaan oppilaan opetuksessa poiketa lain 11 §:ssä säädettyistä oppiaineiden oppimäärän opiskelusta sen mukaan kuin lain 14 §:n nojalla säädetään tai määrätään. Oppimäärän yksilöllistäminen on ensisijainen vaihtoehto ennen oppilaan vapauttamista oppimäärän suorittamisesta. Mikäli oppilas vapautetaan tietyn oppiaineen opiskelusta, päätetään asiasta erityisen tuen päätöksessä.

Oppilas voidaan vapauttaa säädetyn oppimäärän suorittamisesta tai opiskelu voidaan järjestää osittain toisin perusopetuslain 18 §:n nojalla, jos oppilaalla katsotaan joltakin osin ennestään olevan perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot ja taidot tai perusopetuksen oppimäärän suorittaminen olisi oppilaalle olosuhteet ja aikaisemmat opinnot huomioon ottaen joltakin osin kohtuutonta tai se on perusteltua oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä.

Tuntijakoasetuksen 9 §:n 2 momentin mukaan oppivelvollisuuslain 3 §:n 2 momentissa tarkoitettujen pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetus voidaan tarvittaessa järjestää siten, ettei yhteisenä aineena opeteta toista kotimaista kieltä eikä vierasta kieltä. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetuksessa oppiaineita voidaan yhdistää oppiainekokonaisuuksiksi ja jakaa osa-alueisiin siten kuin opetussuunnitelmassa määrätään.

Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu on yksilöllisen opinnoissa etenemisen mahdollistava järjestely. Vuosiluokkiin sitomatonta järjestelyä voidaan käyttää koko koulun, tiettyjen vuosiluokkien tai yksittäisten oppilaiden opiskelun järjestämisessä. Perusopetusasetuksen 11 §:n 3 momentin mukaisesti opetussuunnitelmassa voidaan määrätä, että eri oppiaineiden opinnoissa voidaan edetä vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijasta oppilaan oman opinto-ohjelman mukaisesti.

Vuosiluokkiin sitomattomassa opetuksessa voidaan opetus eri aineissa hajauttaa tai keskittää tietyille vuosiluokille, kunhan tuntijaon mukainen vähimmäistuntimäärä täyttyy säädettyissä tuntijaossa pystyviivoin merkityissä nivelkohdissa, kuten 9. vuosiluokan päättyessä. Perusopetusasetuksen mukaisen keskimääräisen vuosittainen ja viikoittainen vähimmäistuntimäärä tulee täytyä kullakin vuosiluokalla.

Esitettävä muutos tuntijakoon B1-kielen vuosiviikkotuntien määrän lisäämisen osalta ei aiheuta muutosta yllä esitettyyn.

2.4 B1-kieli Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2014

Perusopetuslain mukaan toinen kotimainen kieli on kaikille yhteinen oppiaine ja sitä on tarjottava joko A-oppimääränä tai B1-oppimääränä. Perusopetusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2014 (s. 197) määrätään, että ”oppilaan opinto-ohjelmaan kuuluu vähintään yksi pitkä ja yksi keskipitkä kielen oppimäärä. Näistä toinen on toinen kotimainen kieli (ruotsi tai suomi) ja toinen jokin vieras kieli tai saamen kieli. Pitkiä oppimääriä ovat A-oppimäärät sekä ruotsin ja suomen äidinkielenomaiset oppi-

määrät. Keskipitkiä oppimääriä ovat B1-oppimäärät.” Näin ollen oppilaan tulee opiskella toisen kotimaisen kielen B1-oppimäärää, mikäli hän ei ole opiskellut toista kotimaista kieltä A-kielenä. Opetuksen järjestäjä voi tarjota toista kotimaista kieltä A-oppimäärän A1- ja A2-kielinä, jotka on mainittu valtioneuvoston tuntijakoasetuksessa. A1-kieli on edellä mainittu oppilaan opinto-ohjelmaan kuuluva pitkä oppimäärä ja A2-kieli on vapaaehtoinen oppimäärä.

Toisen kotimaisen kielen B1-oppimäärälle ja vieraan kielen B1-oppimäärälle on Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2014 omat opetussuunnitelman perusteet, joita noudattaen opetuksen järjestäjä laatii paikallisen opetussuunnitelman.

Suomenkielisessä perusopetuksessa opiskellaan vierasta kieltä pitkänä kielenä, eli A-oppimääränä, useimmiten englantia, ja toista kotimaista kieltä ruotsia opiskellaan pääsääntöisesti B1-oppimääränä. Ruotsinkielisen koulutuksen kieliohjelma eroaa suomenkielisestä siten, että miltei poikkeuksetta opiskellaan kahta pitkää kieltä: toista kotimaista kieltä suomea (finskaa) opiskellaan useimmiten A1-kielenä ja englantia A2-oppimääränä. Näin ollen ruotsinkielisissä kouluissa B1-kielen sijasta opetetaan yleensä A2-kieltä yhteisenä aineena.

Jotta toisen kotimaisen kielen opiskelu olisi mahdollista kaikille oppilaille, myös niille, jotka muuttavat kuntaan esimerkiksi ulkomailta 6.–9. vuosiluokan aikana, eli jotka eivät ole aloittaneet toisen kotimaisen kielen opiskelua A-oppimääränä, on myös toisen kotimaisen kielen B1-oppimäärälle oltava laadittuna paikallinen opetussuunnitelma Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 toisen kotimaisen kielen B1-oppimäärän opetussuunnitelman mukaisesti.

Perusteissa 2014 ei ole erikseen minkään vieraan kielen B1-oppimäärän opetussuunnitelman perusteita. Opetuksen järjestäjä voi päättää, mitä vieraiden kielten B1-oppimääriä paikallisessa tuntijaossa on eli mitä vieraiden kielten B1-oppimääriä kunnassa tarjotaan oppilaille. Jos esimerkiksi kunnan tuntijaossa on B1-englanti, niin silloin kunta laatii paikallisen opetussuunnitelman B1-englantiin Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 vieraan kielen B1-oppimäärän opetussuunnitelman mukaisesti.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa on määritelty opetuksen tavoitteet, opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet, arvioinnin kohteet, keskeiset sisältöalueet sekä päättöarviointia varten osaamisen kuvaukset eli päättöarvioinnin kriteerit arvosanoille 5, 7, 8 ja 9. B1-kielen oppimäärässä on vuosiluokille 3–6 ja 7–9 yhdeksän opetuksen tavoitetta. Nämä tavoitteet on jaettu kussakin B1-kielessä kolmeen osa-alueeseen: kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen (tavoitteet 1–2) ja kielenopiskelutaidot (tavoitteet 3–4) sekä kehittyvä kielitaito (tavoitteet 5–9). Kehittyvän kielitaidon tavoitteet jakautuvat kolmeen osa-alueeseen: taito toimia vuorovaikutuksessa tavoitteet 5–7, taito tulkita tekstejä tavoite 8 ja taito tuottaa tekstejä tavoite 9). Päättöarvioinnin kriteerit on julkaistu opetussuunnitelman perusteiden muutosmääräyksenä vuonna 2020 (OPH-5042-2020). Perusopetuksen 6. vuosiluokan lukuvuosiarvioinnin kriteerit julkaistaan tammikuussa 2023.

2.5 B1-kielen opetuksen nykytilan arvio

B1-kielen opiskelu alkaa nykyisin pääasiassa perusopetuksen 6. vuosiluokalta.

Tilastopalvelu Vipusen mukaan perusopetuksessa lukuvuonna 2021–2022 valtaosa 9. luokan oppilaista (60 297 oppilasta) oli valinnut B1-kieleksi ruotsin kielen (52 875 oppilasta; 88 %). Englannin kielen oli valinnut 63 oppilasta, suomen kielen 54 oppilasta, saksan kielen 12 oppilasta ja ranskan kielen 9 oppilasta.

Suomenkielisissä kouluissa jopa 93 % oppilaista opiskelee B1-kieltä. Suomenkielisessä perusopetuksessa lukuvuonna 2021–2022 valtaosa 9. luokan oppilaista (56 436 oppilasta) oli valinnut B1-kieleksi ruotsin kielen (52 539 oppilasta; 93 %). Englannin kielen oli valinnut 21 oppilasta. B1-kieli on yleensä tai lähes aina ruotsi, ja alle 1 % suomenkielisten koulujen oppilaista opiskelee jotakin muuta kieltä kuin ruotsia B1-kielenään.

Ruotsinkielisessä perusopetuksessa toista kotimaista kieltä, eli suomea, opiskellaan pääosin A1- tai A2-kielenä. B1-kieltä ei tästä syystä opiskella niin paljon ruotsinkielisissä kouluissa, vain noin 2 % oppilaista. B1-suomea opiskeli tilastopalvelu Vipusen mukaan lukuvuonna 2021–2022 51 oppilasta (1 %) vuosiluokalla 9 (3 447 oppilasta). B1-englannin oli valinnut 6 oppilasta ja B1-saksan 6 oppilasta.

Syksyllä 2016 B1-kielen opetus varhennettiin siirtämällä 2 vuosiviikkotuntia vuosiluokilta 7–9 vuosiluokille 1–6. SUKOL ry:n ja Svenska nu -verkoston tutkimuksessa lähes 75 % opettajista kritisoi voimakkaasti opetustuntien siirtoa yläluokilta alaluokille ja vuosiluokkien 7-9 vähäisiä opetustunteja uudistuksen jälkeen. Monissa vastauksissa todetaan, että vähäisen tuntimäärän ja jaksojärjestelmän aiheuttamien opetustaukojen takia opetus joudutaan monesti aloittamaan alusta tai se ei etene käytännössä yhtään. Tämä hankaloittaa tavoitteiden mukaista oppimisen ja opetuksen etene- mistä ja vaikuttaa heikentävästi opiskelumotivaatioon.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi on arvioinut B1-ruotsin oppimistulok- sia vuonna 2008. Oppilaiden osaaminen jäi tällöin kokonaisuudessaan tyydyttävälle tasolle. Tuottamistaidot (kirjoittaminen ja puhuminen) olivat selvästi heikommät kuin ymmärtämistaidot (kuullun ja luetun ymmärtäminen).

SUKOL ry:n teettämässä tutkimuksessa (2021) lukion opettajista suurin osa (57%) oli sitä mieltä, että opiskelijoiden ruotsin kielen osaaminen on huonontunut paljon viimei- sen kahden lukuvuoden aikana. Kysyttäessä syitä opiskelijoiden osaamisen huonontu- miselle, lähes kaksi kolmasosaa mainitsi syyksi liian vähäisen tuntimäärän yläluokilla.

2.5.1 Opettajien kelpoisuus

Suomalaisen peruskoulun yksi vahvuus on yhdenvertaisten koulutusmahdollisuuksien takaaminen kaikille. Opettajien koulutustaso on opetuksen laadun keskeinen tekijä. Laadukas koulutus eri puolilla maata edellyttää, että muodollisesti kelpoisia opettajia on riittävästi. Opettajalla tulee olla opetustoimen kelpoisuusasetuksella (986/1998) määritelty muodollinen kelpoisuus hoitamaansa tehtävään.

Vuonna 2019 tehdyssä kartoituksessa ”Opettajat ja rehtorit Suomessa, esi- ja perusopetuksen opettajat” olevat tiedot on kerätty Opetushallinnon tilastopalvelu Vipusesta opettajan eniten opettaman aineen mukaan. Tilasto ei anna kokonaiskuvaa siitä, miten suuri osa kunkin aineen opetuksesta on muodollisesti kelpoisten opettajien antamaa. Tilastointi kertoo, millainen on kutakin oppiainetta suurimpana aineenaan opettavien kelpoisuustilanne.

Vuonna 2019 toista kotimaista kieltä, ruotsia opettavista perusopetuksen lehtoreista ja päätoimisista tuntiopettajista oli muodollisesti kelpoisia antamaan opetusta 97,4 % (381 vastaajaa) suomenkielisissä kouluissa ja toista kotimaista kieltä, suomea opettavista perusopetuksen lehtoreista ja päätoimisista tuntiopettajista oli muodollisesti kelpoisia antamaan opetusta 100 % (34 vastaajaa) ruotsinkielisissä kouluissa. Vuonna 2019 luokanopettajista ja esiopetuksen opettajista 96,5 %:lla oli muodollinen kelpoisuus hoidettavaan tehtävään suomenkielisissä kouluissa ja ruotsinkielisissä kouluissa 85,1 %.

Luokanopettajien ja esiopetuksen opettajien kelpoisuustilanne vaihteli Suomessa alueellisesti vuonna 2019. Maakunnittain paras kelpoisuustilanne oli Satakunnassa, jossa luokanopettajista ja peruskoulujen esiopetuksen opettajista yhteensä 98,3 %:lla oli muodollinen kelpoisuus antaa opetusta hoitamassaan tehtävässä. Toiseksi paras luokanopettajien ja peruskouluissa opettavien esiopetuksen opettajien kelpoisuustilanne oli Pohjois-Karjalassa (99,3 % muodollisesti kelpoisia). Luokanopettajien ja peruskouluissa esiopetusta opettaneiden opettajien kelpoisuustilanne oli huonoin Uudenmaan (93,1 % muodollisesti kelpoisia) ja Päijät-Hämeen (94,5 %) maakunnissa.

Vastaavaa tilastoa perusopetuksen aineenopettajien kelpoisuustilanteen vaihtelusta alueellisesti Suomessa ei ole vuonna 2019 tehdyssä kartoituksessa.

Vuosiluokilla 1–6 luokanopettaja on kelpoinen opettamaan myös toista kotimaista kieltä, ruotsia ja suomea ja vieraita kieliä. Huolta on herättänyt se, että vuosiluokalla 6 toista kotimaista kieltä ei välttämättä aina opeta aineenopettaja. SUKOL ry:n teettämän tutkimuksen (2021) mukaan alkavan toisen kotimaisen kielen opetusta on osoitettu suurelta osin sellaisille luokanopettajille, joilla ei ole kielen erikoistumisopintoja tai täydennyskoulutusta kielen opettamiseen.

3 Esityksen tavoitteet

Esityksen tavoitteena on edistää toisen kotimaisen kielen ja etenkin B1-ruotsin kielen oppimista ja opetusta. Uudistuksen tavoitteena on lisätä toisen kotimaisen kielen osaamista, kuten Kansalliskielistrategiassa on asetettu tavoitteeksi. Uudistuksen tavoitteena on turvata, että Suomessa on jatkossakin kaksi elävää kansalliskieltä. Suomen kielen osalta päätavoitteena on kielen käyttöalan kaventumisen estäminen. Ruotsin kielen osalta tavoitteena on ruotsinkielisten palvelujen toimivuuden ja saatavuuden turvaaminen sekä kieliyhteisön elinvoimaisuuden vahvistaminen.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi B1-kielen vuosiviikkotuntimäärää kaikille yhteisen opetuksen osalta yhdellä vuosiviikkotunnilla eli oppiaineen vähimmäismäärä nousisi seitsemään. Esitetään, että lisäys tehtäisiin kohdennetusti 7. vuosiluokalle siten, että 7. luokalla tulisi opettaa B1-kieltä 2 vuosiviikkotuntia ja 8.–9.luokalla yhteensä 3 vuosiviikkotuntia. Lisäyksen johdosta myös perusopetusasetuksen vuosittaista kokonaistuntimäärää tulisi nostaa 7. vuosiluokalla yhdellä tunnilla.

4.2 Taloudelliset vaikutukset

B1-kielen opetuksen lisääminen on opetuksen järjestäjille laajeneva tehtävä. Laki kuntien peruspalveluiden valtionosuudesta (618/2021) 21 §:n 2 momentti säättää, että uusissa ja laajentuvissa valtionosuustehtävissä valtionosuus on 100 prosenttia mainittujen tehtävien laskennallisista kustannuksista. Pysyvät lisäkustannukset esitetään korvattavaksi osana kuntien peruspalveluiden valtionosuudesta annetun lain 5 §:n mukaista kuntien peruspalveluiden valtionosuutta.

Asetusmuutokset esitetään tulevaksi voimaan 1. elokuuta 2024 alkaen siten, että B1-kielen opetusta lisätään yhdellä vuosiviikkotunnilla.

Yhden vuosiviikkotunnin lisääminen vuosiluokille 7–9 lisää kuntien kustannuksia mm. palkkojen ja oppimateriaalien muodossa. Kustannuslaskelman mukaan 1 vuosiviikkotunti maksaisi opetuksen osalta noin 8,4 miljoonaa euroa vuositasolla. Laskelmassa on oletettu B1-kieltä opiskelevien ikäluokkaan kuuluvan noin 52 000 oppilasta. Laskelman pohjana ei siis ole käytetty koko ikäluokkaa noin 63 000 oppilasta, koska kaikki eivät lue B1-kieltä. Ryhmäkoon oletetaan olevan 17 oppilasta, mikä on opettajatiedonkeruun mukainen keskimääräinen ryhmäkoko yläasteella. Laskennallisesti oppilasjoukosta muodostuu noin 3 060 uutta ryhmää. Kuntatyönantajat on opetus- ja kulttuuriministeriön pyynnöstä toimittanut opettajien vuosiviikkotunnin kustannuksia erittelevän taulukon, joka perustuu Tilastokeskuksen kuntasektorin palkkoihin vuonna 2020. Taulukon mukaan vuonna 2020 yhden B1-kielen vuosiviikkotunnin palkkakustannus vuodessa olisi 2734,50 euroa. Ryhmien määrä x palkkakustannus tuottaa noin 8,4 miljoonan euron kustannuksen. Edellisen lisäksi laskelmassa on arvioitu, että oppimateriaalikustannuksiin menisi noin 30 euroa / oppilas sillä oletuksella, että työ-/tehtäväkirja (á 20,0 euroa) hankitaan oppilaille vuosittain ja oppikirja (á 30,0 euroa) olisi käytössä kolmella ikäluokalla. Työvoima- ja oppimateriaalikustannukset yhteensä olisivat näin ollen n. 9,9 miljoonaa euroa. Kustannus jakaantuu siten, että ensimmäisenä voimaantuloosyksenä ko. määräraha kuluu 5/12, eli n. 4,1 miljoonaa euroa ja seuraavina vuosina euromäärä kuluu täysimääräisesti.

Pääministeri Marinin hallitus linjasi vuoden 2023 talousarviota käsittelevässä budjettiriihessä 1.9.2022, että B1-kielen opetusta lisätään yhdellä vuosiviikkotunnilla. Päätös edellyttää, että julkisen talouden suunnitelmaan vuosille 2024–2027 momentille 28.90.30 osoitetaan B1-kielen laajuuden muutoksen johdosta 4 135 000 euroa vuodelle 2024, joka vastaa 5/12 muutoksen kokonaiskustannuksesta ja 9 925 000 euroa vuodesta 2025 alkaen.

Lisäksi opetussuunnitelmien valmistelutyöhön sekä uudistuksen toimeenpanoon ja seurantaan esitetään 1 000 000 euroa vuosina 2023 ja 2024 momentille 29.10.20. Vuotta 2024 koskeva määräraha esitetään julkisen talouden suunnitelmaan 2024–2027. Työ erityisesti kunnissa joudutaan tekemään muun työn ohessa ja siihen on suunnattava tarvittavat taloudelliset resurssit.

4.3 Viranomaisvaikutukset

Opetushallitus

Opetushallitus valmistelee vuoden 2023 aikana Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin (2014) kuvaukset toisen kotimaisen kielen ruotsin ja suomen B1-oppimäärän sekä vieraan kielen B1-oppimäärän tehtävästä, opetuksen tavoitteista johdetuista oppimisen tavoitteista ja tavoitteisiin liittyvistä keskeisistä sisältöalueista vuosiluokille 3–6 ja 7–9. Yhden vuosiviikkotunnin lisäys tuo vaikutuksia oppilaan osaamiseen vuosiluokilla 7–9. Opetushallituksen tulee tarkastella Perusopetuksen päättöarvioinnin kriteereissä osaamisen tason kuvauksia arvosanoille 5, 7, 8 ja 9. Myös perusopetuksen 6. vuosiluokan tulevat lukuvuosiarvioinnin kriteerit tulee tarkastella uudelleen. B1-kielen opetussuunnitelman perusteisiin tehtävien muutosten tavoitteena on, että useamman oppilaan osaaminen vahvistuisi toisessa kotimaisessa kielessä, ruotsissa ja suomessa ja vieraassa kielessä. Tähän työhön on edellä kuvatuin tavoin varattu rahoitus.

Vuosiluokan 7 B1-ruotsin opetussuunnitelman perusteita päivitettäessä on syytä kiinnittää erityistä huomiota vuosiluokkien 6 ja 7 väliseen siirtymään. Vuosiluokalla 6 B1-ruotsin opetusta ei välttämättä anna ruotsin kielen aineenopettaja, kun taas vuosiluokilla 7–9 opettajana on ruotsin kielen aineenopettaja. Tällöin 7. luokan alussa saattaa olla tarvetta kerrata 6. luokalla opittua. B1-kielen vuosiluokkien 3–6 ja 7–9 opetussuunnitelman perusteiden päivittämisessä on myös tarpeen kiinnittää huomiota selkeyteen ja ymmärrettävyyteen.

Vuosiluokkien 1–2 A1-kielen opetussuunnitelman perusteissa (2019) on määritelty siirtymät esiopetuksesta perusopetukseen ja vuosiluokalta 2 vuosiluokalle 3. Siirtymiä kuvaavissa teksteissä todetaan, että huoltajille tulee antaa tietoa koulun tarjoamasta kieliohjelmasta ja ehdotetaan kielisuihkujen järjestämistä koulun kieliohjelmaan kuuluviin kieliin tutustumiseksi. Näin voitaisiin kirjata myös B1-kielen vuosiluokkien 3–6 opetussuunnitelman perusteisiin. Jyväskylän yliopiston tekemässä selvityksessä A1-englanti suomenkielisen perusopetuksen vuosiluokilla 1–6 (2021) saatuja tuloksia on hyvä hyödyntää vuosiluokkien 3–6 toisen kotimaisen kielen opetussuunnitelman perusteita päivitettäessä. Vuosiluokkien 6-9 B1-kielen opetussuunnitelman perusteita päivitettäessä tulee huomioida, kuinka kielikyly- ja kielisuihkutoiminnalla voidaan vahvistaa toisen kotimaisen kielen osaamista ja oppijoiden motivaatiota sekä tukea erityisesti B1-ruotsin opetusta.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi on toteuttanut toisen kotimaisen kielen, ruotsin B1-oppimäärän arvioinnin maaliskuussa 2022 vuosiluokalla 9. Arvioinnin

tulokset julkaistaan keväällä 2023. Tuloksia ja toimenpide-ehdotuksia voidaan hyödyntää vuosiluokkien 3–6 ja 7–9 B1-ruotsin opetussuunnitelman perusteiden päivitystyössä.

Paikalliset opetuksen järjestäjät

Suurin osa perusopetuksen järjestäjistä noudattaa tuntijakoa, jossa on määritelty B1-kielen vähimmäismääräksi 6 vuosiviikkotuntia vuosiluokilla 6–9. Paikalliset opetuksen järjestäjät laatisivat keväällä 2024 B1-kielen opetuksen lisäyksen paikallisiin opetussuunnitelmiin. Uutta olisi kahden vuosiviikkotunnin kohdentaminen 7. vuosiluokalle. Vuosiluokkien 8 ja 9 osalta opetuksen järjestäjälle jäisi edelleen harkintavaltaa kolmen vuosiviikkotunnin kohdentamisessa. Opetustuntien tarkempi kohdentaminen vuosiluokittain lisää tasa-arvoisuutta kuntien ja koulujen välillä. Opetustuntien kohdentaminen vuosiluokittain mahdollistaa myös opetussuunnitelman perusteissa oppiaineiden tavoitteiden ja sisältöjen määrittelyn vuosiluokittain. Tämä vähentää paikallista opetussuunnitelman laatimistyötä ja vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa kansallisesti yhtenäisempien tavoitteiden ja sisältöjen myötä.

Vajaa kymmenkunta opetuksen järjestäjää ovat jo nyt lisänneet paikalliseen tuntijakoonsa 1–2 vuosiviikkotuntia B1-ruotsiin vuosiluokille 7–9 omalla rahoituksella. Niillä opetuksen järjestäjillä, jotka jo nykyisin opettavat B1-kieltä säädettyä vähimmäismäärää enemmän, uudistus näkyisi lähinnä nousevan rahoituksen muodossa. Harkittavaksi jäisi, nostavatko ne edelleen B1-kielen opetusta omalla rahoituksellaan.

Tällä hetkellä neljä vuosiviikkotuntia jaetaan kolmen vuosiluokan kesken. Osa kunnista on sijoittanut vuosiviikkotunnit siten, että vuosiluokalla 9 ei järjestetä B1-ruotsin opetusta vaan yhden vuosiviikkotunnin valinnaisena aineena syventävää ruotsia. Yhden vuosiviikkotunnin valinnaisesta aineesta ei tarvitse antaa numeroarvosanaa päättötodistukseen vaan hyväksyty-merkintä riittää. Syventävän ruotsin valinnainen 9. luokalla on saatettu suunnata lukiossa opintojaan jatkaville. Uudistuksen myötä opetuksen järjestäjälle jäisi edelleen harkintavaltaa opetuksen kohdentamisessa vuosiluokille 8 ja 9. Olisi erittäin suotavaa, että B1-ruotsin opetusta kohdennettaisiin mahdollisimman tasaisesti vuosiluokille 8 ja 9 siten, että opetus on kaikkien saatavilla.

Yhden vuosiviikkotunnin lisäys B1-kieleen vuosiluokille 7–9 saattaa lisätä kelpoisten opettajien tarvetta. Esimerkiksi yhtenäisissä peruskouluissa vain osassa vuosiluokkien 7–9 oppiaineita kertyy sellainen tuntimäärä, että on mahdollista palkata aineenopettaja. Osa aineista jää usein luokanopettajien tai useita eri aineita opettavien tuntiopettajien opetettaviksi. Laskennallisesti täyden kielenopettajan opetusvelvollisuuden (20 vuosiviikkotuntia) täyttyminen vaatisi vähintään 340 oppilasta vuosiluokalla 7. Tämä arvio on laskettu 17 oppilaan ryhmäkoon mukaan. Sellaisia kuntia, joissa ikäluokan koko ylittää 340 oppilaaseen on 39. Nämä ovat kaikki kuntia, joissa asukasluku on n. 25 000 tai sitä korkeampi. Jos arvioidaan, että ikäluokasta n. 84 % opiskelee B1 kieltä, tarvittaisiin arviolta 120 kielenopettajaa. Määrällisesti tarve painottuu Etelä-Suomen suuriin kaupunkeihin. Arvio on epävarma, koska ministeriöllä ei ole tarkkaa tietoa opetusvelvollisuuden toteutumisesta kunnissa tällä hetkellä. Lisäksi on epävarmaa, onko esimerkiksi lukioissa vapaata opetusresurssia käytettäväksi perusopetuksessa. Vuonna 2016 siirrettiin yksi vuosiviikkotunti perusopetuksen vuosiluokilta 7–9 perus-

opetuksen vuosiluokille 1–6. Tässä yhteydessä vuosiluokkien 7–9 aineenopettajat menettivät yhden vuosiviikkotunnin. Ehdotettavalla muutoksella he saavat tuon tunnin takaisin. Myös tästä syystä on epävarmaa, lisääntykö opettajatarve ylipäätään.

4.4 Lapsivaikutukset

Koska B1-oppimäärää opiskellaan enemmän suomenkielisessä perusopetuksessa, näkyisi muutos etenkin näiden koulujen oppilailla. Suurimmalla osalla näistä oppilaista B1-kielenä on toinen kotimainen kieli eli ruotsi eli etenkin ruotsin kielen opetus lisääntyisi uudistuksen vaikutuksena.

Riippuen paikallisesti päätetyistä käytännöistä, joissakin kunnissa opetetaan jo nykyisin säädettyä vähimmäismäärää enemmän B1-ruotsia. Näissä kunnissa opetuksen lisäystä ei välttämättä oteta käyttöön eikä uudistus aiheuta oppilaille muutoksia.

Perusopetuksessa toista kotimaista kieltä sekä vierasta kieltä opitaan käyttämään kommunikoinnin, viestinnän, ajattelun, tiedonhankinnan, maailmankuvan hahmottamisen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen välineenä. Kielten opetus on monipuolista kielikasvatusta, jolla pyritään tukemaan oppilaan tiedollista ja taidollista kehittymistä sekä lisäämään motivaatiota kielten opiskeluun laajemminkin. Kielten opetuksessa oppilas tutustuu myös opiskeltavan kielialueen maihin, kansoihin ja tapakulttuuriin sekä oppii tuntemaan kohdekielelle ja sen kulttuurille ominaisia ja keskeisiä viestintätapoja. Lisäksi vieraan kielen opetus tutustuttaa oppilaan laaja-alaisemmin erilaisiin kielen oppimisstrategioihin. Yhden vuosiviikkotunnin lisäys opetusaikaan lisää oppilaiden osaamista edellä mainituilla alueilla. Opetusajan lisääminen mahdollistaa syventymisen kielen opetukseen ja oppimiseen nykyistä paremmin. Opetusajan lisäämisen myötä oppilaiden B1-kielen osaamistaso voi nousta perusopetuksen päättövaiheessa.

Koska suurin osa suomenkielisessä perusopetuksessa olevista oppilaista on aloittanut B1-ruotsin opiskelun 6. vuosiluokalla, muodostaisi 7. vuosiluokalle tehty opetuksen kohdennus oppimista tukevan jatkumon. Kohdennus 7. vuosiluokalle tukisi myös siirtymää luokanopettajan antamasta opetuksesta aineenopettajan antamaan opetukseen. B1-kielen opetuksen kohdentamisessa 7. vuosiluokalle on ajateltu niin ikään myös nuorten psyykkistä ja fyysistä kehittymistä teini-iässä.

Uudistuksen myötä perusopetuksen keskimääräinen vähimmäismäärä nousisi yhdellä tunnilla työviikossa 7. vuosiluokalla. Osa oppilaista, erityisesti 9. vuosiluokan tytöt, kokee Kouluterveyskyselyn mukaan uupumusta ja ahdistusta. Suomalaisen perusopetuksen vuosittainen määrä on kuitenkin edelleen kansainvälisessä vertailussa kohtuullinen. Uudistuksella ei ole tarkoitus nostaa oppilaisiin kohdistuvia vaatimuksia vaan tarkoitus on tuoda enemmän aikaa opettamiseen ja oppimiseen. Näin ollen oppilaat voivat saada enemmän yleistä opetuksessa annettavaa tukea, minkä myötä tarve tehostetulle ja erityiselle tuelle todennäköisesti vähenee. Tuen tarpeen on arvioitu kohdistuvan etenkin 7. vuosiluokalle, mihin uudistuksessa onkin kohdennettu B1-kielen opetuksen lisäys.

4.5 Tasa-arvovaikutukset

Vuonna 2021 lukiokoulutuksessa aloitti 13 152 poikaa, kun koko lukiokoulutuksessa aloittavien määrä oli 31 197 opiskelijaa (Vipunen, haku tehty 3.10.2022). Näin ollen lukiokoulutuksessa aloitti yli puolet enemmän tyttöjä. Yhden vuosiviikkotunnin lisäyksen myötä tehtävä toisen kotimaisen kielen opetussuunnitelman perusteiden päivittäminen mahdollistaa oppiaineen opetuksen tehtävän, opetuksen ja oppimisen tavoitteiden sekä keskeisten sisältöjen tarkastelun erityisesti B1-ruotsin osalta. Päivitystyössä tuleekin ottaa huomioon myös toisen asteen ammatillisissa opinnoissa opiskeltavat ammatit ja niissä vaadittava toisen kotimaisen kielen taito unohtamatta kuitenkin lukiokoulutukseen jatkavien toisen kotimaisen kielen taidon tarpeita. Toisen kotimaisen kielen, ruotsin ja suomen B1-oppimäärien opetuksen tehtävän päivittämisessä tulee pohtia myös pojille sopivinta tapaa oppia kieliä.

4.6 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Kansalliskielistrategian mukaan mahdollisuus oppia molempia kansalliskieliä takaa kansalaisille yhdenvertaiset mahdollisuudet työmarkkinoilla. Tämän vuoksi on tärkeää, että keneltäkään ei suljeta pois mahdollisuutta oppia maamme molempia kansalliskieliä. Suomen kielen taito on käytännössä lähes ehdoton vaatimus Suomen työmarkkinoilla pärjäämisessä. Ruotsin kielen taito on vaatimuksena monissa tehtävissä julkisella sektorilla ja kaksikielisisä kunnissa sekä huomattava etu myös yksityisellä puolella. Työnantajien mukaan ruotsin kielen taitoa tarvitaan jatkossakin suomen ja englannin kielen jälkeen eniten. Vahvistunut B1-kielen osaaminen antaa paremmat mahdollisuudet sijoittua työelämään aikuisena, mutta myös jo vuosiluokkien 7–9 aikana esimerkiksi kesätöiden ja osa-aikatöiden muodossa.

Pitkällä aikavälillä uudistus edistäisi ruotsinkielisten palvelujen toimivuutta ja saatavuutta sekä kieliyhteisöjen elinvoimaisuutta ja elävää kaksikielisyyttä. Oppilaat kokiivat tulevansa osaksi Suomen elävää kaksikielisyyttä, jolloin luonteva yhdessä olo ja myönteinen kieli-ilmapiiri kieliryhmien välillä lisääntyy ja turvataan ja että rohkeus käyttää toista kotimaista kieltä arjen ja työelämän eri tilanteissa lisääntyy.

5 Lausuntopalaute

Asetukset olivat lausunnoilla 26.10.–30.11.2022 sekä suomen että ruotsin kielellä. Lausuntopyyntö pyrittiin osoittamaan erityisesti perustuslaissa mainituille kieliryhmien edustajille kielellisten erityispiirteiden huomioimiseksi valmistelussa. Lausuntopyyntö osoitettiin muun muassa Saamelaiskäräjillesaamelaisten kotiseutualueen kunnille, ruotsinkielisille kunnille, Kuurojen liitto ry:lle sekä Romaniasiain neuvottelukunnalle. Lausuntopyyntö osoitettiin myös erilaisille opettaja-, opiskelija- sekä lapsi- ja perheasiajärjestöille.

Yhteensä lausuntoja annettiin 29. Lausunnon antoivat Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Erilaisten oppijoiden liitto ry, Espoon kaupunki, Finlands svenska lärarförbund FSL, Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf, Helsingin kaupunki, Jyväskylän kaupunki, Jyväskylän yliopisto Soveltavan kielentutkimuksen keskus (yhteislausunto Opettajankoulutuslaitoksen ja Jyväskylän Normaalikoulun kanssa), Kansallinen kou-

lutuksen arviointikeskus, Kielikoulutuspolitiikan verkosto, Kielilähettiläät ry, Kuhmon kaupunki, Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry, Nätverket Svenska nu, Opetusalan ammattijärjestö OAJ, Opetushallitus, Sivistystyönantajat ry, Sodankylän kunta, Suomen kieltenopettajien liitto SUKOL ry, Suomen Kuntaliitto ry, Suomen Kustannusyhdistys, Suomen Luokanopettajat ry, Suomen Rehtorit ry, Suomen ruotsinopettajat ry, Svenska Finlands folkting, Tampereen kaupunki, valtiovarainministeriö, Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto ja Åbo Akademi. Lisäksi oikeusministeriö ilmoitti, ettei se lausu asiassa.

Suurin osa lausunnonantajista piti esitystä hyvänä ja kannatettavana. Lausunnonantajat kokivat esityksen parantavan vuonna 2016 tehtyä tuntijakomuutosta, jossa B1-kielen opetusta siirrettiin 1–6 vuosiluokille. Erityisesti esityksen aikataulua ja suunniteltua voimaantuloa pidettiin hyvänä, jotta opetuksen järjestäjille jää riittävästi aikaa paikallisten opetussuunnitelmien laatimiseen.

Valtaosa lausunnonantajista myös kannatti lisäyksen kohdentamisesta seitsemännelle luokalle. Se koettiin onnistuneeksi oppimisen ja sen tukemisen johdonmukaisen etene-
misen kannalta. Lisäksi opetustuntien tarkemman kohdentamisen katsottiin lisäävän tasa-arvoisuutta kuntien ja koulujen välillä. Osa lausunnonantajista kuitenkin esitti, että lisäys tulisi kohdentaa väljemmin vuosiluokille 7–9, jotta opetuksen järjestäjät voisivat päättää tuntien sijoittamisesta paikallisesti.

Lausunnonantajat toivoivat, ettei opetussuunnitelman perusteiden tavoitteita ja sisältöjä B1-kielen osalta lisättäisi, vaan lisättävä tunti käytettäisiin siihen, että entistä useampi saavuttaisi tavoitellun osaamisen ja kielitaidon harjaantumiseen jäisi riittävästi aikaa. Lisäksi lausunnoissa nousi esiin toive, että tuntijakoa tarkasteltaisiin ja uudistettaisiin kokonaisuutena, ei yksittäisten oppiaineiden tuntimäärien kautta. Lausunnonantajissa herätti huolta myös oppilaiden viikoittaisen tuntimäärän kasvu siirryttäessä 6. luokalta 7. vuosiluokalle. Osa lausunnonantajien huolenaiheista, kuten kielten opettamisen tapojen tarkastelu tai lasten kuuleminen, voidaan toteuttaa osana opetussuunnitelman perusteiden uudistamista.

Esityksen kustannusvaikutuksista saatiin osin toisilleen vastakkaisia palautteita. Osa lausunnonantajista katsoi, että esityksen kustannuslaskelma on riittävä niin opetuksen kuin oppimateriaalitarpeiden näkökulmasta, mutta osa lausunnonantajista toi esiin, ettei kaikkia muutoksesta aiheutuvia kustannuksia oltu huomioitu esityksessä riittävästi.

6 Asetusmuutosten yksityiskohtaiset perustelut

6.1 Ehdotus perusopetuksen tavoitteita ja tuntijakoa koskevan valtioneuvoston asetuksen 6 §:n muuttamiseksi

6 §. *Oppivelvollisille annettavan perusopetuksen tuntijako.* Pykälän 1 momentti sisältää oppivelvollisille annettavan perusopetuksen oppiaineiden luettelon sekä oppiaineille varatut aikaresurssit. Kuhunkin kahden pystyviivan erottamaan osaan eli niin sanottuun nivelväliin on merkitty opetuksen vähimmäistuntimäärä vuosiviikkotunteina. Taulukkoon ehdotetaan merkittäväksi B1-kielen kohdalle 7. vuosiluokalle uusi

nivelväli, johon sijoitettaisiin kaksi vuosiviikkotuntia. Näin ollen 7. vuosiluokalle kohdennettaisiin B1-kielen opetusta kahden vuosiviikkotunnin vähimmäismäärä eli yhteensä vähintään 76 oppituntia. Tämä tukisi ja loisi jatkumoa 6. vuosiluokalla saatuun opetukseen. Vuosiluokille 8 ja 9 muodostuisi oma nivelväli, johon sijoitettaisiin jaettavaiksi kolmen vuosiviikkotunnin vähimmäismäärä B1-kielen opetusta. Opetuksen järjestäjälle jäisi siis harkintavalta päättää vuosiviikkotuntien kohdentamisesta vuosiluokille 8–9. Olisi kuitenkin erittäin suotavaa, että opetusta kohdennettaisiin mahdollisimman tasaisesti vuosiluokille 8 ja 9, jotta ei muodostu tilannetta, jossa joko 8. tai 9. luokalla ei ole lainkaan B1-kielen opetusta. Uudistuksella vuosiluokille 7–9 sijoitettaisiin siis yksi vuosiviikkotunti B1-kielen opetusta enemmän nykyiseen nähden ja B1-kielen opetuksen yhteinen vähimmäismäärä nousisi näin ollen kuudesta seitsemään vuosiviikkotuntiin perusopetuksen aikana.

Kaikkien oppiaineiden yhteenlaskettu vähimmäistuntimäärä nousisi niin ikään myös yhdellä vuosiviikkotunnilla yhteensä 225 vuosiviikkotuntiin.

Taulukon alalaidassa olevat vapaaehtoista A2- ja B2-kieltä koskevat vähimmäistuntimäärät nousisivat myös yhdellä vuosiviikkotunnilla. Vähimmäistuntimäärän ylittävänä opetuksena A2-kieltä opiskelevan oppilaan kokonaistuntimäärä olisi jatkossa yhteensä vähintään 237 vuosiviikkotuntia ja B2-kielen valinneen oppilaan yhteensä vähintään 229 vuosiviikkotuntia. Vähimmäistuntimäärän ylittävänä opetuksena sekä A2- että B2-kieltä opiskelevan kokonaistuntimäärä perusopetuksen aikana olisi jatkossa yhteensä vähintään 241 vuosiviikkotuntia. Käytännössä nämä vähimmäistuntimäärät ovat jo nykyisin ylittyneet A2- tai B2-kieltä opiskelevilla oppilailla. Vähimmäistuntimääriä koskevat lauseet korjattaisiin samalla preesens-aikamuotoon.

Pykälän 2 momentti säilyisi ennallaan.

6.2 Ehdotus perusopetusasetuksen 3 §:n muuttamiseksi

3 §. *Opetuksen vuosittainen ja viikoittainen määrä.* Pykälän 1 momenttia muutettaisiin tuntijakoasetukseen tehtävän lisäyksen vuoksi siten, että 7. vuosiluokalle annettavan perusopetuksen keskimääräinen vähimmäismäärä nousisi yhdellä tunnilla työviikossa ollen jatkossa vähintään 30 tuntia työviikossa. Muiden vuosiluokkien opetuksen määrää tai muita momentteja taikka 4 §:n mukaista päivittäistä työmäärää ei ehdoteta muutettavaksi.

7 Voimaantulo

Molempien asetusten ehdotetaan tulevan voimaan 1.8.2024.

Opetushallitus valmistelee vuoden 2023 aikana Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin (2014) kuvaukset toisen kotimaisen kielen ruotsin ja suomen B1-oppimäärän sekä vieraan kielen B1-oppimäärän tehtävästä, opetuksen tavoitteista johdetuista oppimisen tavoitteista ja tavoitteisiin liittyvistä keskeisistä sisältöalueista vuosiluokille 3–6 ja 7–9. Lisäksi Opetushallitus valmistelee muutokset Perusopetuksen päättöarvioinnin kriteereihin (OPH-5042-2020). Myös perusopetuksen 6. vuosiluokan tulevat lukuvuosiarvioinnin kriteerit tulee tarkastella uudelleen.

Opetushallituksen opetussuunnitelman perusteiden muutokset esitetään tulevaksi voimaan 31.1.2024 mennessä, jotta uudet opetuksen järjestäjien paikalliset opetussuunnitelmat voidaan tehdä ja ottaa käyttöön B1-kielen opetuksen osalta viimeistään 1.8.2024 lukien.

8 Toimeenpano ja seuranta

Keväälle 2024 on suunniteltu Opetushallituksen antavan tukea uudistettavien opetussuunnitelman perusteiden käyttöönottoon ja paikallisen opetussuunnitelman laatimiseen.

Jyväskylän yliopisto on tehnyt selvityksen A1-kielen varhentamisen myötä A1-englannin kielen opetuksesta suomenkielisen perusopetuksen vuosiluokilla 1–6 (2021). Selvityksestä on saatu hyviä kokemuksia ja se on ollut hyödyllinen ja tarkoituksenmukainen. Vastaavan tutkimuksen mahdollisuutta myös B1-kielen opetuksen lisäykseen selvitetään.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvin oppimistulosarvioinnit ovat keskeisin keino saada tietoa oppilaiden osaamisen kansallisesta tasosta eri oppiaineissa. Oppimistulosten arviointien tarkoituksena on tuottaa luotettavaa tietoa esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden tavoitteiden saavuttamisesta, oppiaineen osaamisen tasosta sekä koulutuksen tasa-arvon toteutumisesta. Toisen kotimaisen kielen oppimistulosten arvioinnit ovat osa Karvin arviointeja. Oppimistulosten arvioinnit toteutetaan eri oppiaineissa arviointisuunnitelman mukaan.

Karvi on toteuttanut 9.lk oppimistulosten arvioinnin A1- ja B1-ruotsin oppimäärien osalta keväällä 2022 ja näiden tulokset julkaistaan keväällä 2023. B1-ruotsin opetuksen lisäyksen vaikutuksia voisi arvioida tekemällä uuden arvioinnin uudistuksen jälkeen ja vertaamalla sitä aiempiin tuloksiin.

Esitetään, että valtioneuvosto antaa valtioneuvoston asetukset perusopetusasetuksen 3 §:n muuttamisesta ja perusopetuslaissa tarkoitettun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta annetun valtioneuvoston asetuksen 6 §:n muuttamisesta.